

þj. 7.11.90

04.8

þjóðfrelsí og verkalyðshreyfingar

KLIPPT OG SKORIÐ

Landsfundur Kvennalistans

Kvennalistinn hét landsfund um síðustu helgi og tók nokkrar ákvárdanir sem óneitanlega vekja athygli. Samkvæmt starfsreglum sem listinn hefur sett sér eiga þingkonur hans ekki að sitja lengur á Alþingi en átta ár, og hafa skipti farið fram á miðju kjörtímabili. Þetta hefur í reynd þýtt að aðrar reglur hafa gilt um þingsetu þingmanna Kvennalistans en annarra flokka. Reglan um átta ár verður áfram í gildi, en framvegis verður ekki skipt út á miðju kjörtímabili, heldur við kosningar.

Betta vinnulag hefur meðal annars leitt til þess að Guðrún Agnarsdóttir og Kristín Halldórsdóttir hafa látið af þingmennsku á yfirstandardi kjörtímabili, og ef rétt er munað átti þessi regla sinn þátt í að Sigríður Dúna Kristmundsdóttir var ekki í framboði við síðustu kosningar. Allar höfðu þær öðlast verðmæta reynslu eftir nokkurra ára þingsetu.

Sú hugmynd Kvennalistans að mikilvægara sé að skipta þingmönnum út snemma en eiga á haettu að þeir sitji of lengi var að sögn alltaf umdeild bar að bæ, og breytingin nú fellur kjósendum áreiðanlega vel i geð. Oftrú á hinu nýja rekur sig undrafljótt á þann vegg veruleikans sem kjósendur nefnast. Fátt bendir til að þeir láti aldur eða starfstíma þingmanna hafa áhrif á val sitt, þeir spryji ekki um hvað þingmennirnir hafi setið lengi, heldur um hitt hvernig þeir standi sig (að ógleymdri afstöðunni til þeirra markmiða sem flokkarnir berjast fyrir). Kjósendur hugsa í reynd svipað og aðrir atvinnurekendur, þeir vilja helst fá fólk með reynslu, fólk sem þeir bekkja til, fólk sem kann til verka. Pessi afstaða kemur berlega fram í prófskjórunum þar sem nýliðarnir, að ekki sé nú talað um ef þeir eru líka kvenkyns, verða sjaldnast hálfdrættingar á við gamla refi; bjargast í besta falli fyrir horn ef þeir búa við heppileg ættartengsl eða af þeim stafar frægð af öðrum vettvangi.

Bá ákvörðun Kvennalistans að draga úr vægi útskiptareglunnar, með því að láta skiptin fara fram við kosningar en ekki á miðju kjörtímabili, ber líka að skoða í ljósi annarra ákvárdana sem teknar voru á landsfundinum. Fundurinn ákváð að fallast á hækkuvatna af húsnæðislánum og hann gerði meira: Fjallað var sérstaklega um það hvernig listinn gæti haft sem mest áhrif. Ekki verður betur séð en landsfundurinn hafi komist að sömu niðurstöðu og þeir sem lengi hafa starfað í pólitík, sem sé þeirri að seta í ríkisstjórn sé líklegri til að auka áhrifin en barningur í stjórnarandstöðu. Þetta eru auðvitað talsverð

tíðindi, vegna þess að Kvennalistinn hefur einatt legið undir því ámæli að víkja sér undan ábyrgð, hann hafi til að mynda ekki lagt í að fara í ríkisstjórn þegar það stóð þó virkilega til boða. Það sem nú hefur gerst skiptir því verulegu máli og ætti að auðvelda samtökum leiðina til aukinna áhrifa í heimi samninga og málamiðlana, sem enginn er tekur þátt í pólitík hér á landi getur vikið sér undan til langframa.

Áleitnar spurningar

Það var sittihvað fleira merkit að gerast að dögunum og vekur upp áleitnar spurningar. Íslandsbanki hækkaði vexti á óverðtryggðum lánum, öllum að óvorum. Hingað til hefur því verið trúð að verðbólgan væri á niðurleið, en bankinn er á annarri skoðun: Verðbólgan er á uppleið astur, segir hann, og því er nauðsynlegt að hækka nafnvexti svo sparfjáreigendur haldu sínu. Nokkurn veginn svona eru rökin, býsna kunnugleg, en ekki endilega að sama skapi skiljanleg eins og á stendur. Enda stóð ekki á viðbrögðunum. Dagsbrún og Alþýðusamband Norðurlands fara fyrir þeim í verkalyðshreyfingu, en atyrda bankanum fyrir að taka ekki þátt í vörninni fyrir þjóðarsátt, heldur þvert á móti. Dagsbrún hefur þegar tekið sína peninga út úr bankanum í mótmælaskyni.

Allt leiðir þetta hugann að kyndugum fyrirbrigðum sem geta komið upp, og stundum flóknunum mótsögnunum sem verkalyðshreyfingin getur staðið frammi fyrir þegar hún ræður ekki einasta kaupum og kjörum, heldur einnig gildum sjóðum, sem hafa mikil að segja um lífskjórin í landinu í mörgum skilningi. Tökum dæmi:

Hvaða skyldum hafa forráðamenn lífeyrissjóðanna að gegna? Jú, þeir eiga að sjá til þess að sjóðirnir séu nægilega vel ávaxtaðir til

bess að verða um síðir færir um að greiða viðunandi lífeyri. Forráðamennunum ber beinlinis skylda til að ná svo hagstæðri ávöxtun og kostur er, ella eru þeir að bregðast umbjööndum sínum. Peir leita því þangað sem best gefast vaxtakjörin og áhættan er minnst. Því hafa lífeyrissjóðirnir áhuga á verðtryggðum kjörum og sámelagum vöxtum hjá aðila sem þeir geta treyst og skipta því mikil við ríkissjóð. Það má líka gera ráð fyrir að lausafé lífeyrissjóðanna sé á nokkru flandri á ávöxtunarmarkaði, það væri að minnsta kosti ekki mikil vit í því að liggja með hundruð milljóna á vaxtalitum hlaupareikningum í lengri tíma.

Verkalyðshreyfingin er með öðrum orðum komin í talsverða klemmu, sem margir hafa tilhneigingu til að leysa á þann einfaldátt að segja: Verkalyðshreyfingin á ekki að taka þátt í neinni umsýslu með peninga og hún á alls ekki að vera í neinum rekstri. Þetta þýðir auðvitað að verkalyðshreyfingin eigi að afsala sér öllu fjármálavalddi, væntanlega myndi hún þá leika lausum hala á peningamarkaði með sína sjóði og hefði þeim einum skyldum að gegna að fá sem mest og besta ávöxtun þeirra. Hvaða áhrif hefði það? Þannig hrannast álitamálin upp, en í þessu sérstaka tilfelli hefur Dagsbrún mikil til síns málss. Vaxtahækkinin felur augljóslega í sér verulega verðbólguhættu, að þeirri einföldu ástaðu að hér er verið að taka vexti af því fó sem að mestu er notað til vörkuupa. Hækkinin fer því að líkindum beinstu leið inn í verðlagi og almenningur spyr sig þessarar spurningar: Geta bankarnir ekki að minnsta kosti beðið einhverjar vikur og þannig lagt lóð á þá vogarskál sem heitir stöðugt verðlag?

